

POSTAVENIE NEZISKOVÝCH ORGANIZÁCIÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Status of non-profit organization in the Slovak Republic

Alena Kordošová

Existencia neziskových organizácií má v Slovenskej republike dlhú tradíciu. Obdobia ich rozvoja sa striedali s obdobiami, kedy neziskové organizácie zaznamenávali recesiu. Demokratické smerovanie spoločnosti po roku 1989 napomohlo k vzniku a rozvoju neziskových organizácií, čo sa prejavilo aj v ich postavení v spoločnosti.

„Podľa metodiky európskeho systému účtov ESA 95, ktorá je metodologickým základom systému národných účtov, sa všetky ekonomické jednotky klasifikujú a zaraďujú do inštitucionálnych ekonomických sektorov. Inštitucionálne jednotky rovnakého ekonomického správania sú zaradené do rovnakého inštitucionálneho sektora, pričom rozhodujúcim kritériom na vytvorenie inštitucionálnej jednotky je splnenie troch vlastností inštitúcie:

- existencia ekonomickej funkcie so samostatným spôsobom hospodárenia (rozhoduje o použití a rozdeľovaní bežných, finančných a kapitálových zdrojov),
- má vlastné zdroje činnosti a vedie uzavreté účtovníctvo,
- má právnu subjektivitu (musí byť ustanovená ako právnická osoba).“¹

Neziskové organizácie sa podľa tejto metodiky začleňujú do sektora neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam. Za neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam sa považujú najmä občianske združenia a ich organizačné zložky, záujmové združenia právnických osôb, politické strany a politické hnutia a ich organizačné zložky, cirkev a náboženské spoločnosti, stavovské organizácie, nadácie, spoločenstvá vlastníkov bytov, pozemkové spoločenstvá, niektoré verejnoprospešné spoločnosti a neštátne účelové fondy.

V Slovenskej republike neziskové inštitúcie tvorili k 31. 12. 2012 26 % z celkového počtu právnických osôb v organizačnej štruktúre ekonomiky, čo predstavovalo 58 158 neziskových inštitúcií. K 31. 7. 2013 je počet neziskových inštitúcií 59 436, čo predstavuje zvýšenie v porovnaní so stavom k 31. 12. 2012 o 1 278 neziskových inštitúcií. Percentuálny podiel neziskových inštitúcií však poklesol na 25 % z celkového počtu právnických osôb v organizačnej štruktúre ekonomiky.

Vo svojom vývoji sa označenie neziskových organizácií menilo a naďalej zostáva rozmanité. Stretávame sa s označením ako neziskové organizácie, neziskové inštitúcie, mimovládne organizácie, organizácie tretieho sektora, subjekty neziskového práva alebo neziskové účtovné jednotky. Neziskové organizácie sú zamerané na poskytovanie rôznorodých služieb a vykonávanie rôznych činností, napr. poskytovanie sociálnych a zdravotníckych služieb, uskutočňovanie vzdelávacej, kultúrnej, vedeckej či humanitárnej činnosti. „Pestrosť jednotlivých aktivít si vyžaduje aj iné termíny, pričom každý z nich zdôrazňuje inú stránku: „neziskový sektor“, „dobrovoľnícky sektor“, „verejnoprospešný sektor“, „mimovládne organizácie“, (MVO, v medzinárodnej komunikácii je tento termín zaužívaný pod skratkou NGOs – „non-governmental organizations“), „neštátne organizácie“ (čiže organizácie „neštátneho charakteru“), „charitatívne (humanitárne, filantropické,

¹ BUKOVOVÁ, S. 2012. *Financovanie tretieho sektora v SR – výzvy a perspektívy*. Bratislava : Ekonóm, 2012. s. 12. ISBN 978-80-225-3415-4.

dobročinné) organizácie“, „svojpomocné skupiny, kluby, organizácie“, britský termín „non-statutory sector“ (t. j. sektor neustanovený, nevyžadovaný zákonom) či „informal sector“, jedno z amerických označení „sektor oslobodený od daní“ (tax-exempt sector), francúzsky termín „économie sociale“ (používaný vo Francúzsku a v inštitúciách Európskej únie), nemecké označenie „gemeinnützige Organisationen“ a „gemeinwirtschaftliche Unternehmen“. Český sociológ Martin Potůček používa termín „občiansky sektor“.²

Základom pre výber organizácií v rámci skúmania vybraných druhov neziskových organizácií je užšie poňatie neziskových organizácií, ktoré môžeme označiť aj pojmom mimovládne organizácie alebo organizácie tretieho sektora. Za vybrané neziskové organizácie sme si zvolili: občianske združenia, záujmové združenia právnických osôb, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, nadácie a neinvestičné fondy.

Vývoj počtu vybraných druhov neziskových organizácií v Slovenskej republike je znázornený v tabuľke 1.

Počet vybraných druhov neziskových organizácií

Tabuľka 1

Druh neziskovej organizácie	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Občianske združenia</i>	22 113	23 651	25 460	26 991	28 648
<i>Záujmové združenia právnických osôb</i>	972	1 020	1 070	810	834
<i>Neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby</i>	1 610	1 628	1 869	2 101	2 302
<i>Nadácie</i>	493	382	412	426	439
<i>Neinvestičné fondy</i>	483	454	470	484	504

Prameň: vlastné spracovanie podľa http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG [cit.24092013]

Z uvedenej tabuľky nám vyplýva, že najvyšší počet zo skúmaných neziskových organizácií vo všetkých uvádzaných obdobiach zaznamenali občianske združenia, ktoré tvoria

² KOLEKTÍV AUTOROV. 1998. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Partners for Democratic Change – Slovakia, 1998. s.162. ISBN 80-967890-5-8.

v jednotlivých rokoch priemerne 87 %-ný podiel. Občianske združenia a neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby zaznamenávajú postupný nárast ich počtu v sledovaných piatich rokoch. Záujmové združenia právnických osôb do roku 2009 zvyšovali svoj počet, rok 2010 však zaznamenal ich pokles na 810 združení. K miernemu nárastu počtu záujmových združení právnických osôb došlo v roku 2011, a to o 24 organizácií. Počet nadácií a neinvestičných fondov poklesol v roku 2008 a od nasledujúceho roku počet nadácií aj neinvestičných fondov postupne rastie.

Zakladateľmi/zriaďovateľmi vybraných druhov neziskových organizácií môžu byť fyzické osoby, právnické osoby alebo štát. V prípade občianskych združení sú to fyzické osoby a pri záujmových združeních právnických osôb zase právnické osoby. Nadácie a neinvestičné fondy môžu založiť fyzické osoby alebo právnické osoby. Osobitným druhom sú neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, ktoré môže okrem fyzických osôb alebo právnických osôb založiť aj štát. Na zriadenie niektorých neziskových organizácií je potrebný určitý majetkový vklad. V nadáciách je hodnota majetkového vkladu každého zakladateľa najmenej 663 € a základná hodnota nadáňného imania musí byť najmenej 6 638 €, pričom túto základnú hodnotu môžu tvoriť len peňažné prostriedky a nehnuteľnosti. V prípade neinvestičných fondov hodnota vkladu zriaďovateľa musí byť aspoň 66 €. Záujmové združenia právnických osôb môžu členstvo viazať na určitý členský príspevok. V ostatných skúmaných neziskových organizáciách nie je určený povinný majetkový vklad zakladateľov/zriaďovateľov.

Registračným úradom na vznik občianskych združení a nadácií je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky a záujmové združenia právnických osôb, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby a neinvestičné fondy registrujú obvodné úrady v sídle kraja, ktoré sa v súčasnosti transformujú na okresné úrady.

Neziskové organizácie majú v zdravej demokratickej spoločnosti významné miesto. Ich samotný počet nie je rozhodujúci. Na jednej strane je úplne irelevantné, koľko neziskových organizácií existuje v Slovenskej republike, ale na druhej strane je dôležité, či majú vytvorené adekvátne podmienky na vykonávanie svojej neziskovej činnosti a aký je ich prínos pre spoločnosť a samotných občanov. Napriek tomu, že diskusie o legislatíve neziskového sektora v Slovenskej republike prebiehajú už niekoľko rokov, k významnému posunu v tejto oblasti zatiaľ neprišlo a niekoľkoročný vývoj neziskového sektora nebol koordinovaný. Tieto skutočnosti spôsobili, že v súčasnosti je legislatíva neziskového sektora rôznorodá a stále roztrieštená, čo nevytvára optimálne podmienky pre rozvoj neziskových organizácií.

Výsledky skúmania neziskových organizácií vyvolávajú ďalšie otázky na vedeckú diskusiu napríklad v oblasti zjednotenia pojmov v neziskovom sektore, zlepšenia postavenia neziskových organizácií v rámci organizačnej štruktúry ekonomiky a taktiež aj v dostupnosti a aktuálnosti údajov o neziskových organizáciách.

Abstrakt

Neziskové organizácie majú v Slovenskej republike dlhú tradíciu a v zdravej demokratickej spoločnosti zastávajú významné miesto. Sú charakterizované ako organizácie, pri ktorých nie je bezprostredným cieľom činnosti dosiahnutie zisku a venujú sa poskytovaniu rôznorodých služieb. Zo skúmania jednotlivých druhov neziskových organizácií je jednoznačné, že niekoľkoročný vývoj neziskového sektora nebol koordinovaný. V súčasnosti je legislatíva neziskového sektora rôznorodá a stále roztrieštená, čo nevytvára optimálne podmienky pre rozvoj neziskových organizácií.

Kľúčové slová: neziskové organizácie, postavenie, charakteristika, založenie

Summary

Non-profit organizations in the Slovak Republic have a long tradition and they occupy an important position in a healthy democratic society. Their immediate object is not to make a profit and they are dedicated to provide a variety of services. The evolution of the non-profit sector has not been coordinated for several years which results from the investigation of different types of non-profit organizations. Currently, the non-profit sector legislation is diverse and increasingly fragmented, which does not make optimal conditions for the development of non-profit organizations.

Key words: non-profit organizations, status, characteristic, establishment

JEL klasifikácia: L30, L31

Použitá literatúra

- [1] BUKOVOVÁ, S. 2012. *Financovanie tretieho sektora v SR – výzvy a perspektívy*. Bratislava : Ekonóm, 2012. 128 s. ISBN 978-80-225-3415-4.
- [2] KOLEKTÍV AUTOROV. 1998. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Partners for Democratic Change – Slovakia, 1998. 200 s. ISBN 80-967890-5-8.
- [3] KORDOŠOVÁ, A. 2008. *Účtovníctvo neziskových účtovných jednotiek*. Bratislava : Ekonóm, 2008. 146 s. ISBN 978-80-225-2658-6.
- [4] KORDOŠOVÁ, A. 2011. Neziskové organizácie – ako ďalej? In *Ekonomika a informatika*, roč. IX, č. 2, s. 67 - 74.
- [5] http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_mini_zak_zobraz_skup1.asp?skupina=1 [cit.19092013]
- [6] http://www.etrend.sk/fileadmin/user_upload/.../19_Preco.doc [cit.26062013]
- [7] http://www.statistics.sk/pls/elisw/casovy_Rad.procDLG [cit.24092013]
- [8] <http://www.1snsc.sk/> [cit.25062013]

Kontakt

Alena Kordošová, Ing., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 764, alena.kordosova@euba.sk